

Mokslinė konferencija

Kalbos teorija ir praktika

AUŠRA RIMKUTĖ

Lietuvių kalbos institutas

2007 metų lapkričio 9 dieną įvyko Kauno technologijos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Kalbotyros katedros ir Lietuvių kalbos instituto Kalbos kultūros skyriaus ir Terminologijos centro surengta mokslinė konferencija *Kalbos teorija ir praktika*. Konferenciją atidarė ir dalyvius pasveikino Kalbotyros katedros vedėja Jurgita Mikeliūnienė ir Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas prof. Giedrius Kuprevičius.

Plenariniame posėdyje buvo perskaityti du pranešimai. Kauno technologijos universiteto Kalbotyros katedros profesorės Aldonos Paulauskienės pranešimo tema – *Opozicijos ir jų neutralizacija gramatinių kategorijų paradigose*. Opozicijų ieškojimas paradigose, anot pranešėjos, – tai bendrosios kalbotyros nustatytas kalbos reiškinių aprašo principas. Išmaningai taikant opozicijų principą morfologijos aprašuose galima lengvai išspręsti iš pirmo žvilgsnio sunkiai išsprendžiamas problemas. A. Paulauskienė išsamiau kalbėjo apie gramatines veiksmažodžio kategorijas – asmenį, nuosaką, rūšį ir veikslą, mat visų šių kategorijų paradigmų nariai susiję opoziciniais ryšiais, visose kategorijose matyti žymėtojo ir nežymėtojo nario priešprieša. Jurgita Girčienė (Vilniaus pedagoginis universitetas) pranešime *Verstinės literatūros naujažodžiai: pasirinktys ir neatitiktys* nagrinėjo 1990–2006 m. laikotarpio naujažodžius, funkcionuojančius į lietuvių kalbą išverstuose grožiniuose tekstuose. Ji skyrė dvi pagrindines naujų realiųjų įvardijimo naujažodžiais problemas. Pirmoji susijusi su naujųjų svetimžodžių ir naujais sudėtiniais pavadinimais ar naujadarais išreikštų jų atitikmenų konkurencija, antroji – su naujųjų svetimžodžių adaptavimu.

Po plenarinio posėdžio darbas buvo tęsiamas dviejose sekcijose. Viena sekcija buvo skirta terminologijos ir vertimo problemoms. Aušra Rimkutė (Lietuvių kalbos institutas) perskaitė pranešimą *XIX a. pabaigos – XX a. pradžios religijos terminijos tvarkyba*. Anot pranešėjos, lietuviška religijos terminija yra viena iš seniausių lietuviškų terminijų. XIX a. pabaigoje–

XX a. pradžioje buvo susirūpinta religijos raštų kalba, imta norminti labai negryna religijos terminija. Ypač svarbus 1909 m. įsteigtos Poterių komisijos darbas, kai bendradarbiaujant dvasininkams ir kalbininkams buvo sutvarkyta svarbesnių maldų, poterių kalba, dauguma svetimos kilmės terminų pakeisti lietuviškais, palikti vartoti tik tie, kurie neturi atitikmenų lietuvių kalboje.

Dianos Šilobritaitės (Lietuvių kalbos institutas) pranešimas *Pirmos XX a. pusės matematikos vadovėlių terminų sinonimija* skirtas matematikos terminijai. Pagal sandarą ir kilmę ji aptarė XX a. pradžios ir vidurio matematikos vadovėlių terminų sinonimus, atkreipė dėmesį, kad šios srities terminija nėra sena, o aptariamasis laikotarpis buvo labai svarbus kuriant mokyklinės matematikos terminiją.

Dalia Masaitienė (Vytauto Didžiojo universitetas) pranešime *Anglų kalbos įtaka lingvistikos terminų darybai* nagrinėjo, kokią reikšmę anglų kalba turi naujausių lietuviškų kalbotyros terminų darybai. Ji aptarė naujus anglų kalbos skolinius ir jų adaptavimą lietuvių kalboje, taip pat nagrinėjo kai kuriuos būdingiausius kalbotyros terminų vartosenos polinkius, rodančius anglų kalbos įtaką, įvardijo kai kuriuos terminų sinonimijos atvejus ir aptarė jų priežastis. Pranešėja rėmėsi naujais kalbotyros darbais ir mokslo straipsniais. Virginija Stankevičienė (Kauno technologijos universitetas) kalbėjo apie *Lietuviškų ir tarptautinių terminų sinonimijos ir variantiškumo atvejus ekonomikos terminijoje*. Naudodamasi *Ekonomikos terminų žodynu* (R. Vainienė, 2005), mokslo straipsniais ir vadovėliais ji aptarė vienažodžių ir sudėtinių ekonomikos terminų kilmę, taip pat sinonimus.

Vilija Celiešienė (Kauno technologijos universitetas) skaitė pranešimą *Kompiuterijos skolinių ir jų atitikmenų vartosenos polinkiai*. Pranešimo tikslas – išanalizuoti kompiuterijos skolinių ir jų lietuviškų atitikmenų vartosenos polinkius studentų kalboje ir nustatyti jų pasirinkimą lemiančius veiksnius. Iš anketinio tyrimo duomenų matyti, kad kompiuterijos skoliniai vartojami gerokai dažniau nei jų lietuviški atitikmenys: skoliniai vartojami 60,5 proc. apklaustųjų, o lietuviškus terminus – tik 39,5 proc. Svetimybų pasirinkimą labiausiai lemia jų įprastumas, patogumas ir suprantamumas, o normiškumas nesąs svarbus veiksnys.

Judita Džežulskienė (Kauno technologijos universitetas) aptarė *Žodžių tvarką sudėtinių terminų struktūrose*. Verčiant ar sudarant sudėtinius terminus kyla klausimas, kokia turėtų būti dėmenų išdėstymo tvarka, todėl tokių junginių struktūras paanalizuoti, anot pranešėjos, tikslinga, taip pat svarbu nustatyti žodžių tvarkos polinkius terminijoje.

J. Džežulskienė tyrė trižodžius telekomunikacijos terminus ir nustatė, kad daugiausia šie terminai sudaryti iš vieno daiktavardžio ir dviejų jį apibūdinančių dėmenų.

Asta Mitkevičienė ir Albina Auksoriūtė (Lietuvių kalbos institutas) pristatė terminologijos portalą *www.eurotermbank.com*, kuris yra 2005–2006 m. septynių šalių (Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos, Vengrijos, Vokietijos ir Danijos) vykdyto projekto *EuroTermBank (Europos terminologijos išteklių rinkimas, bendradarbiaujant terminologijos institucijoms)* rezultatas. Tai Europos terminų bankas, kuriame greta latviškų, estiškų, lenkiškų, vengriškų, angliškų ir kitų kalbų terminų galima rasti ir lietuviškų. Šiuo metu jame yra daugiau kaip 1,5 milijono įvairių sričių terminų, per 600 000 terminų straipsnių. Naujasis terminologijos portalas bus naudingas vertėjams, terminologams, redaktoriams ir kt., taip pat organizacijoms ir pavieniams asmenims, norintiems viešai skelbti savo terminų rinkinius.

Gintautas Grigas (Matematikos ir informatikos institutas) pranešime *Programinės įrangos sąsajos vertimo ir adaptavimo specifika* aptarė programinės įrangos sąsajos su žmogumi (langų, meniu punktų, komandų pavadinimų, kompiuterio pranešimų) specifika, dėl kurios ir atsiranda jų vertimo savitumų. Anot jo, tenka versti ne tik tekstą, bet ir jį adaptuoti taip, kad jis tiksliai pateiktų programos veiksmą. Atvirųjų ir komercinių programų lokalizavimo patirtis parodė, kad šias problemas galima įveikti verčiant kūrybiškai, naudojantis vertimais į kitas kalbas, atliekant kompleksinį visos lokalizacijos testavimą.

Erikos Rimkutės ir Jolantos Kovalevskaitės (Vytauto Didžiojo universitetas) pranešime *Mašininis vertimas ir / ar kalbos kultūra?* taip pat gvildentos vertimo problemos, kylančios automatiškai verčiant tekstus į lietuvių kalbą. Vertimo klausimais kalbėjo ir Vilniaus universiteto Vokiečių filologijos katedros lektorė Eglė Kontutytė (*Įmonių teisinės formos: vokiškų ir lietuviškų terminų ekvivalentiškumo problemos*), Kauno technologijos universiteto Kalbotyros katedros lektorės Sigita Stankevičienė (*Tarptautinių žodžių (ne)vertimas*) ir Aurelija Leonavičienė (*Prancūzų kalbos atitrauktųjų sintaksinių konstrukcijų vertimas stilistiniu aspektu*), taip pat Vytauto Didžiojo universiteto lektorės Janina Liatukaitė (*Anglijos juridinės institucijos ir pareigybės: vertimas ar suvokimas?*), Vitalija Liutvinskienė (*Rišlumo priemonių vertimas į lietuvių kalbą*), profesorė Milda Danytė (*Literatūrinio vertimo normų pokyčiai po 1990-ųjų metų*), docentė Irena Ragaišienė (*Adresato ir adresanto formų ypatumai ir intertekstualumo reikšmė Helen Fielding romano „Bridžitos Džouns dienoraštis“ vertime į*

lietuvių kalbą), Neringa Dziedravičiūtė (*Kreipinių vertimo problematika: lietuviškas mokytojo ir mokinio dialogų vertimas J. D. Salingerio romane „Rugiuose prie bedugnės“*), Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Lietuvių filologijos katedros doktorantė Laura Butkutė (*K. Borutos romano „Baltaragio malūnas“ frazeologizmų vertimas*).

Kitoje sekcijoje buvo gvildenami labai įvairūs kalbos klausimai. Vitas Labutis (Vilniaus universitetas) skaitė pranešimą *Beasmeniai sakiniai anglų ir lietuvių kalboje*, Carmen Caro (Vilniaus universitetas) – *Veiksmožo-džio laiko kategorijos problema verčiant iš ispanų kalbos į lietuvių kalbą ir iš lietuvių kalbos į ispanų kalbą. Būtyjų laikų semantika*. Saulės Juzelėnienės (Kauno technologijos universitetas) ir Ilonos Sideravičiūtės-Mickienės (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas) pranešimo tema – *Gramatinių laikų raiška anglų ir lietuvių kalbos moksliniame diskurse*. Danos Švenčionienės (Kauno technologijos universitetas) pranešimas *Sintaksinių predikatų (tarinių) struktūriniai tipai, jų morfosintaksinė raiška ir analitiškumo problema anglų ir lietuvių kalbose* taip pat skirtas sintaksės problemoms. Asta Kazlauskienė ir Gailius Raškinis (Vytauto Didžiojo universitetas) pranešime *Sakytinės kalbos garsų fondo kūrimo principai* plačiau pristatė Vytauto Didžiojo universiteto sakytinės kalbos garsų fondo kaupimo, paruošimo publikuoti internete metodiką, transkripciją, kalbines ir nekalbines žymas. Ingos Bertašienės (Vilniaus kolegija), Vaidos Buivydienės ir Reginos Žukienės (Vilniaus Gedimino technikos universitetas) pranešimas – *Nuotolinis mokymo(si) kursas „Specialybės kalbos kultūra“ ir jo taikymo realijos*. Konferencijos pabaigoje buvo surengta diskusija *Specialybės kalbos mokymas aukštosiose mokyklose: patirties sklaida*, kurioje dalyvavo Jurgita Girčienė, Regina Žukienė, Virginija Stankevičienė, Vilija Celiešienė, Saulė Juzelėnienė, Judita Džežulskienė, Erika Rimkutė, Asta Kazlauskienė. Pokalbį vedė Loreta Vaicekauskienė (Lietuvių kalbos institutas, Vilniaus universitetas).

Mokslinė konferencija *Kalbos teorija ir praktika* buvo įdomi ir naudinga ne tik mokslininkams, bet ir studentams.

Išleistas konferencijos pranešimų tezių rinkinys.

Gauta 2007-11-19

Aušra Rimkutė
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas ausrar@lki.lt